

СЕКЦІЯ 17.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Подцерковний Олег Петрович

Національний університет «Одеська юридична академія»,
завідувач кафедри господарського права і процесу,
доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрНУ

ЩОДО ПРОБЛЕМИ ПРЕЗУМПЦІЇ ПРАВОМІРНОСТІ ВЕРТИКАЛЬНИХ УГОД ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ ПРО ЗАХИСТ ЕКОНОМІЧНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ

Закон України «Про захист економічної конкуренції» (далі – Закон) визначає різні види діяльності учасників ринку, які можуть шкодити економічній конкуренції і, таким чином, слугують підставою для застосування адміністративно-господарських санкцій з боку Антимонопольного комітету України (далі – АМКУ). Серед іншого, до таких порушень відносяться антиконкурентні узгоджені дії. За загальним правилом ч. 1 ст. 6 Закону антиконкурентними узгодженими діями є узгоджені дії, які призвели чи можуть призвести до недопущення, усунення чи обмеження конкуренції. Законодавець наводить їх приблизний перелік в ст. 6 Закону.

У положеннях ст.ст. 7-9 Закону встановлено випадки узгоджених дій, до яких положення ст. 6 Закону не застосовуються, а також у ст. 10 – до яких положення ст. 6 Закону не застосовуються у силу спеціального дозволу АМКУ. Зокрема, у ст. 8 Закону встановлені положення щодо дозволених узгоджених дій, пов'язаних з постачанням та використанням товарів. При цьому у ч 2 ст. 8 Закону закріплене застереження щодо використання даного виключення.

Судова практика по різному сприймає положення ст. 8 Закону «Про захист економічної конкуренції». Таку розбіжність варто подолати у інтерпретаційний спосіб.

Зокрема, у рішенні Господарського суду м. Києва від 07.03.2018 р. у справі № 910/23605/16 при встановленні підстав застосування адміністративно-господарських санкцій АМКУ керувався положеннями ст. 6 Закону, але не застосовував

положення ст. 8 Закону, хоча предметом розгляду були узгоджені дії щодо продажу товарів (вертикальні угоди). Рішенням було відмовлено у позові щодо визнання недійсним рішення АМКУ. Навпаки, у рішенні Господарського суду м. Києва від 25.05.2018 р. у справі № 910/933/18 при встановленні підстав застосування адміністративно-господарських санкцій з боку АМКУ, суд застосував положення ст. 8 Закону для встановлення обставин узгоджених дій щодо продажу товарів (вертикальні угоди). Таке правозастосування призвело до протилежних результатів – рішення АМКУ було визнано недійсним.

Належна інтерпретація положень законодавства щодо узгоджених дій, пов'язаних з постачанням та використанням товарів, вимагає з'ясування природи та ринкового призначення вертикальних угод.

Термін «вертикальні угоди» застосовується у господарській практиці щодо широкого спектру узгоджених дій, пов'язаних з постачанням та використанням товарів. Ці угоди мають виключно важливе значення не лише для конкурентних відносин, а й загалом для функціонування ринкової економіки у її сучасному глобалізованому вигляді.

Учасники вертикальних угод не є конкурентами. У цьому принципова відмінність вертикальних угод від горизонтальних узгоджених дій, які укладаються між конкурентами та мають на меті, переважно неправомірний поділ ринку. Саме тому вертикальні угоди виводяться законодавством з під дії загальної заборони погодження ринкової поведінки суб'єктів господарювання.

Добросовісні вертикальні угоди підтримують конкуренцію, коли знижують операційні витрати, пов'язані із необхідністю інвестувати у власну репутацію торгівців товарів, дозволяють стандартизувати умови продажів товару. Виробник товару зацікавлений у конкуренції дистриб'ютерів щодо продажів власної продукції, адже це слугує важливою умовою збільшення обсягу продажів та доведення продукції до кінцевих споживачів.

Відповідно до преамбули та ст. 5 Господарського кодексу України, в Україні забезпечується поєднання ринкового саморегулювання господарських процесів та його державного регулювання.

Вертикальні угоди, вчинені без порушення чинних державно-правових обмежень, виступають саме тим елементом саморегулювання, який є необхідним для розвитку господарських систем у сучасній ринковій економіці.

Системне порівняння диспозицій ч.ч. 1 та 4 ст. 6 Закону, з одного боку, та ч. 2 ст. 8 Закону, з іншого, дозволяє зробити висновок про їх різний тип правового регулювання. Зокрема, антиконкурентні узгоджені дії є забороненими незалежно від наслідків правопорушення, позаяк закон пов'язує їх із діями, «які

привели чи можуть призвести до недопущення, усунення чи обмеження конкуренції». Але, будучи винятком з застосування ст. 6 Закону, узгоджені дії з продажу та використання товарів (вертикальні угоди), є правомірними, доки не настануть визначені в ч. 2 ст. 8 Закону негативні наслідки для економічної конкуренції.

Отже, правомірність вертикальних угод презумується законом України. Спростування відповідної презумпції покладено на органи АМКУ, які мають виявити та довести у встановленому законом порядку наявність надзвичайних результатів вертикальних угод, що спотворюють конкуренцію у визначеній ч. 2 ст. 8 Закону спосіб.

Такий підхід в національному регулюванні в цілому відповідає практиці, що склалась в ЄС. Зокрема, для виокремлення вертикальних угод Європейська комісія на основі своєї практики прийняла Керівництво-роз'яснення із вертикальних обмежень 2010/С 130/01 (Guidelines on Vertical Restraints). Керівництво-роз'яснення враховує різницю між антиконкурентними та конкурентноспроможними угодами.

Відповідно, законною підставою застосування АМКУ санкцій за порушення учасниками вертикальних угод антиконкурентного законодавства є не сам факт вчинення узгоджених дій за такими угодами, а виникаючі у результаті таких угод факти суттєвого обмеження конкуренції на всьому ринку чи в значній його частині, монополізації відповідних ринків; обмеження доступу на ринок інших суб'єктів господарювання; економічно необґрунтоване підвищення цін або дефіциту товарів. При цьому склад правопорушення, визначений у ч. 2 ст. 8 Закону, на відміну від визначеного у ч. 1 ст. 6 Закону, пов'язує неправомірну поведінку із реальним настанням негативних наслідків угод вертикального характеру, а не із їх можливим настанням.

Добровольська Володимира Володимирівна

Національний університет «Одеська юридична академія»,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри господарського права і процесу

ЦІНОУТВОРЕННЯ ЯК ОБ'ЄКТ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Ціноутворення у загальному сенсі є комплексним поняттям та представляє собою механізм, порядок та умови встановлення ціни на конкретний товар (продукцію, послуги, тощо). Закон України «Про ціни та ціноутворення» визначає ціноутворення як процес